

PM 2014: RV (Dnr 304-518/2014)

Ingen övergödning - Strategi för Stockholms län

Remiss från Länsstyrelsen i Stockholms län

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ingen övergödning – Strategi för Stockholms län” hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

År 1999 fastställde riksdagen 15 politiska miljö kvalitetsmål i syfte att lösa alla stora miljöproblem inom en generation. Ett sextonde mål, beslutades år 2005.

Länsstyrelsen har regeringens uppdrag att samla länets aktörer och verka för att miljö kvalitetsmålen uppnås för sex prioriterade miljö kvalitetsmål, varav ett är ”*Ingen övergödning*”. Den här strategin är en del i detta arbete.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden och Stockholms Stadshus AB. Stockholms Stadshus AB har i sin tur underremitterat ärendet till Stockholm Vatten AB.

Stadsledningskontoret delar i stort länsstyrelsens analys om övergödningssproblematiken. De förslag till åtgärder som presenteras är av stor betydelse för att uppnå målen och de utgör en bra utgångspunkt för att understödja samverkan inom länet.

De strategiska övervägandena är dock alltför otydliga för att ge vägledning för kommunerna i deras arbete med att skapa eller revidera sina miljöprogram. Det finns därmed en risk att det samlade miljöarbetet i länet inte optimeras.

Exploateringsnämnden delar i stort länsstyrelsens analys om övergödningssproblematiken och förslag till strategi. De anser dock att vattensamordningen ska ledas regionalt och att länsstyrelsen är en lämplig aktör att samordna arbetet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden delar i stort länsstyrelsens analys om övergödningssproblematiken och förslaget till strategi. På några punkter har dock

nämnden framfört synpunkter som i det operativa arbetet kan vara avgörande för att målet ska kunna nås.

Stadsbyggnadsnämnden menar att strategin är en god utgångspunkt för att understödja samverkan och samordna ett långsiktigt och åtgärdsinriktat arbete med helhetssyn. De anser även att en samordnad åtgärdsplanering bör ta hänsyn till de särskilda storstadsperspektiv som finns i länet med dess utmaningar och möjligheter.

Trafik- och renhållningsnämnden anser att den regionala strategin för att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning kan konkretiseras kring bland annat vilka åtgärder som kan genomföras och att strategin kan bli tydligare kring kopplingen till andra pågående processer som är av stor betydelse för att nå målet samt möjligheterna till finansiering av åtgärder.

Stockholm Vatten AB anser att strategin ger en överskådlig beskrivning av situationen i länet och beskriver de viktigaste källorna till övergödning. De förslag till åtgärder som föreslås, om än mycket övergripande, är när det gäller området avloppsreningsverk helt i linje med det arbete som Stockholm Vatten AB bedriver. Strategin stöds också genom projektet Stockholms framtida avloppsrening, den enskilt största åtgärden i regionen för att minska övergödningen och belastningen på Östersjön.

Mina synpunkter

Strategin innehåller ett flertal viktiga åtgärder för att minska övergödningen till våra vattendrag. Dessa åtgärder måste alla inkorporeras i kommunens verksamhet och det är av stor vikt att de tas i beaktande i ordinarie regional planering. Det är positivt att frågan om minskad köttkonsumtion lyfts som en miljöåtgärd. Då översvämningsriskerna ökar med ett förändrat klimat är det även viktigt att planera för platser där vattnets avrinning kan fördröjas, för att undvika överbelastning av vattenledningsnät. En genomlysning behöver göras för att se om åtgärdsområden är relevanta i förhållande till vattenförekomsterna inom områdena. Då de berörda vattenförekomsterna ofta är sammanhängande men ibland lokala kan det ibland vara nödvändigt med att anlägga ett större regionalt perspektiv och ibland ett mer lokalt perspektiv, till exempel med lokala åtgärdsplaner. Vi ser gärna att länsstyrelsen tar ansvar för både det lokala såväl som det regionala samarbetet och samordnar det viktiga arbetet för att minska övergödningen. Detta bör ske i samarbete med berörda kommuner och vattenvårdsförbund för ökat kunskapsunderlag och samarbete.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ingen övergödning – Strategi för Stockholms län” hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 3 december 2014

KATARINA LUHR

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (FP) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ingen övergödning – Strategi för Stockholms län” hänvisas till vad som sägs i facknämndernas remissvar.
2. Därutöver anföras följande.

Strategin berör ett angeläget område. Staden bedriver redan idag på flera håll ett aktivt arbete som syftar till att minska övergödningen i länet. Investeringen i och utbyggnaden av Henriksdals reningsverk med ny och mer effektiv reningsteknik är ett exempel. Arbetet med stadens framkomlighetsstrategi och andra åtgärder som syftar till att effektivisera och sänka utsläppen från trafiken är ett annat.

Som framgår av strategin behövs det för att kunna komma till rätta med problemen åtgärder på en rad olika områden. Ett av dessa är mycket riktigt produktionen och konsumtionen av livsmedel. Att olika typer av livsmedel har olika stor påverkan är också helt korrekt. Däremot är det allt för diffust att påstå att allt kött per definition skulle vara lika negativt ur klimathänseende eftersom klimat- och miljöpåverkan skiljer sig stort mellan olika typer av kött, hur det är producerat, hur det har transporterats et cetera. Likaså är det näppeligen politikens plats att bestämma över vad människor ska äta. Det valet måste alltid förbehållas den enskilde. Det är också viktigt att ha i åtanke att maten inte bara kan utgå från vad som ger minst miljöpåverkan vid produktion. Lika viktigt är att de som erbjuds mat i stadens verksamheter, såsom skolor, sjukhus och äldreomsorg, får näringsrik och smakrik mat så att de kan äta sig mätta.

En mycket bättre lösning än ”köttfria dagar” är därför att säkerställa en valfrihet mellan olika rätter. Att erbjuda alternativa rätter har också visat sig leda till mindre matsvinn, vilket också är en viktig parameter i sammanhanget.

Självfallet måste både miljö- och klimatpåverkan från livsmedelsindustrin minska. Därom torde de allra flesta vara överens. Denna fråga bör dock inte lösas genom politiska pekpinnar i skolmaten. Ett mycket mer förutsägbart och effektivt sätt är istället att använda sig av marknadsekonomiska styrmedel enligt polluter pays principle i produktionsledet.

Remissammanställning

Ärendet

År 1999 fastställde riksdagen 15 politiska miljö kvalitetsmål i syfte att lösa alla stora miljöproblem inom en generation. Ett sextonde mål, beslutades år 2005. Länsstyrelsen har regeringens uppdrag att samla länets aktörer och verka för att miljö kvalitetsmålen uppnås för sex prioriterade miljö kvalitetsmål, varav ett är ”Ingen övergödning”. Den här strategin är en del i detta arbete.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden och Stockholms Stadshus AB. Stockholms Stadshus AB har i sin tur underremitterat ärendet till Stockholm Vatten AB.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 21 november 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar i stort Länsstyrelsens analys om övergödningssproblematiken. De förslag till åtgärder som presenteras är av stor betydelse för att uppnå målen och de utgör en bra utgångspunkt för att understödja samverkan inom länet.

De strategiska övervägandena är dock alltför otydliga för att ge vägledning för kommunerna i deras arbete med att skapa eller revidera sina miljöprogram. Det finns därmed en risk att det samlade miljöarbetet i länet inte optimeras.

De föreslagna åtgärderna ligger väl i linje med Stockholms stads inriktning att vara en klimatsmart kommun med målsättning att uppnå hållbara transporter och ren luft och rent vatten. Det är viktigt att staden även framgent aktivt deltar i arbetet som Länsstyrelsen bedriver inom ramen för den Regionala miljömålsdialogen.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att som svar på remissen hänvisa till vad som sägs i detta tjänsteutlåtande

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2014 följande.

1 Exploateringsnämnden godkänner kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

2 Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Åke Askensten (MP) *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Margarethe Livh (V) *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 maj 2014 har i huvudsak

följande lydelse.

Kontoret delar i stort Länsstyrelsen analys om övergödningsproblematiken och förslaget till strategi. På några punkter vill kontoret framföra synpunkter.

Flera och kostsamma åtgärder kommer att behöva genomföras för att nå målet – Ingen övergödning. Målet sammanfaller till viss del med EU:s vattendirektiv god kemisk status på vattenförekomster, vilket innebär att frågorna delvis hanteras inom det arbetet. Ett stort ansvar läggs idag på enskilda kommuner att utföra åtgärder.

Kontoret anser att strategin är otydlig vem/vilka som ska arbeta med strategin för att nå målet. För att lyckas nå målet behövs åtgärder genomföras inom alla områden som har påverkan på miljömålet och åtgärder måste genomföras av många olika aktörer (Länsstyrelsen, Landstinget, kommuner, Trafikverket, verksamhetsutövare, jord- och skogsbruk och invånare m m). Då övergödningsproblematiken inte är geografiskt bunden måste vattensamordningen ledas regionalt och kontoret anser att Länsstyrelsen är en lämplig aktör att samordna arbetet.

Miljö och hälsoskyddsnämnden

Miljö och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2014 följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar enligt förslag från ordföranden Per Ankersjö (C), Jonas Nilsson m.fl. (M) och Magnus Liljegren (FP):

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att i övrigt anföra följande:

Strategin berör ett angeläget område. Staden bedriver redan idag på flera håll ett aktivt arbete som syftar till att minska övergödningen i länet. Investeringen i och utbyggnaden av Henriksdals reningsverk med ny och mer effektiv reningsteknik är ett exempel. Arbetet med stadens framkomlighetsstrategi och andra åtgärder som syftar till att effektivisera och sänka utsläppen från trafiken är ett annat.

Som framgår av strategin behövs det för att kunna komma till rätta med problemen åtgärder på en rad olika områden. Ett av dessa är mycket riktigt produktionen och konsumtionen av livsmedel. Att olika typer av livsmedel har olika stor påverkan är också helt korrekt. Däremot är det allt för diffust att påstå att allt kött per definition skulle vara lika negativt ur klimathänseende eftersom klimat- och miljöpåverkan skiljer sig stort mellan olika typer av kött, hur det är producerat, hur det har transporterats et cetera. Likaså är det näppeligen politikens plats att bestämma över vad människor ska äta. Det valet måste alltid förbehållas den enskilde. Det är också viktigt att ha i åtanke att maten inte bara kan utgå från vad som ger minst miljöpåverkan vid produktion. Lika viktigt är att de som erbjuds mat i stadens verksamheter, såsom skolor, sjukhus och äldreomsorg, får näringsrik och smakrik mat så att de kan äta sig mätta.

En mycket bättre lösning än ”köttfria dagar” är därför att säkerställa en valfrihet mellan olika rätter. Att erbjuda alternativa rätter har också visat sig leda till mindre

matsvinn, vilket också är en viktig parameter i sammanhanget.

Enligt Stockholms stads riktlinjer för skolmåltider i grundskolan ska bland annat lunchen bestå av två huvudrätter per dag, varav en vegetarisk, matsedlarna ska vara säsongsanpassade och skolorna ska sträva efter att öka mängden vegetabiliska samt ekologiska livsmedel. Dessa riktlinjer tar således hänsyn till den problemställning kring livsmedelsproduktionen som lyfts i strategin och överensstämmer också väl med livsmedelsverkets rekommendationer på området.

Självfallet måste både miljö- och klimatpåverkan från livsmedelsindustrin minska. Därom torde de allra flesta vara överens. Denna fråga bör dock inte lösas genom politiska pekpinnar i skolmaten. Ett mycket mer förutsägbart och effektivt sätt är istället att använda sig av marknadsekonomiska styrmedel enligt polluter pays principle i produktionsledet.

3 Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att justera paragrafen omedelbart.

Reservation anfördes av vice ordförande Katarina Luhr (MP), Fredrik Cannerstam (S) och Stellan F Hamrin (V) *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Cannerstam m.fl. (S) *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Katarina Luhr (MP) *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Stellan F Hamrin (V) *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 juni 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen delar i stort Länsstyrelsen analys om övergödningens problematiken och förslaget till strategi. På några punkter vill dock förvaltningen framföra synpunkter som i det operativa arbetet kan vara avgörande för att målet ska kunna nås.

Inom **Åtgärdsområde A; Samhällsplanering, regionala strukturer och markanvändning** ryms bland annat alla åtgärder inom vattenförvaltningens åtgärdsprogram med bäring på *Ingen övergödning*. Det kan dock vara otillräckligt att enbart luta sig mot arbetet inom vattenförvaltningen som det ser ut i dagsläget. Åtgärdsarbetet för att nå god vattenstatus kommer att bedrivas inom geografiska s.k. åtgärdsområden (ej att förväxla med strategins tre åtgärdsområden). I länet föreslås 33 sådana områden inrättas i samband med att den nya förvaltningscykeln startar i slutet på 2015.

De geografiska åtgärdsområdena är i huvudsak tänkta att omfatta ett huvudavrinningsområde och inom detta kunna koppla ihop påverkan med vattenstatus, räkna fram behov av minskade utsläpp, s.k. beting, och identifiera vilka aktörer som behöver genomföra åtgärder. Ibland kan dock de geografiska åtgärdsområdena omfatta flera vattenförekomster som inte har någon stark koppling till varandra åtgärdsmissigt, t.ex. åtgärdsområde nr 9; Igelbäcken, Edsviken och Brunnsviken, där åtgärder behöver tas fram i lokala åtgärdsprogram för respektive vattenförekomst för att kunna bli operativa. Dessa lokala åtgärdsprogram behöver tas fram på kommunnivå, om vattenförekomsten endast berör en kommun, eller i kommungemensamma samarbeten om de berör flera kommuner. Här bär länsstyrelsen göra en analys av om sådana samarbeten redan existerar, och om inte, föreslå att sådana bildas.

Ett annat exempel, där Vattenmyndighetens föreslagna åtgärdsområde enligt

förvaltningens mening är för litet gäller åtgärdsområde 19; Stockholm inre skärgård, där ett flertal vattenförekomster slagits ihop till ett åtgärdsområde vilket i och för sig är rationellt eftersom vattnet rör sig fritt mellan vattenförekomsterna i innerskärgården. Problemet är dock att detta ändå är ett för snävt perspektiv då Stockholms inre skärgård i stor utsträckning påverkas av vattenkvaliteten från Mälarens utflöde men även av en inåtgående ström från havet. VAS-rådet (Rådet för Vatten- och Avloppssamverkan i Stockholms län) visade i sin rapport nr 12; *"Robust avloppsvattenrening i Stockholms Län - en utblick mot år 2030 med fokus på recipienten"*, <http://www.vasradet.se/web/page.aspx?refid=9>, att det inte är säkert att det ens räcker med noll-utsläpp från de tre stora avloppsreningsverken (Henriksdal, Bromma, och Käppala) i innerskärgården för att nå god vattenstatus då Mälarens utflöde i Saltsjön är den dominerande belastningen av näringsämnen. Ett större regionalt perspektiv skulle alltså behöva anläggas på källfördelning och åtgärder, där utsläpp inom Mälarens avrinningsområde behövs inkluderas för att få fram relevanta underlag om vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå god vattenstatus i innerskärgården. Detta skulle med fördel kunna ske inom ramarna för verksamheterna inom Mälarens Vattenvårdsförbund och Svealands kustvattenvårdsförbund som gemensamt omfattar det geografiska tillrinningsområdet för innerskärgården. Förbunden kan med sin kunskap om källfördelning och flöden av näringsämnen tillsammans identifiera verkningsfulla åtgärder som underlag för medlemmarnas operativa åtgärdsarbete. Förvaltningen föreslår att länsstyrelserna i Stockholm och Västerås tillsammans med de båda förbunden tar ett initiativ i denna fråga för att få till ett ändamålsenligt samarbete så att möjligheten att nå god vattenstatus i innerskärgården underlättas.

Det kan, när det gäller dagvattenhantering, var lämpligt att använda begreppet "Hållbar dagvattenhantering". Detta begrepp syftar på att dagvattenhanteringen så långt möjligt ska synliggöra dagvattnet i öppna system och samtidigt använda sig av naturens eget sätt att fördröja, utjämna och rena det avrinnande regnvattnet. Detta i stället för att leda ned regnvattnet i ledningsnätet med de kapacitets- och föroreningsproblem som kan uppstå med detta hanteringssätt.

Begreppet är definierat i Svenskt Vattens publikation P105 "Hållbar dag- och dränvattenhantering - Råd vid planering och utformning". Ett förslag till ny dagvattenstrategi för Stockholm har tagits fram och kommer att tas upp under våren i de nämnder och styrelser som deltagit arbetet för att senare beslutas i kommunfullmäktige. I titeln till den nya strategin har behovet av en hållbar dagvattenhantering betonats: Dagvattenstrategi för Stockholm – På väg mot en hållbar dagvattenhantering.

Förvaltningen har inget att erinra mot skrivningarna om biogas i avsnittet "Avlopp i kretslopp och biogas" men vill understryka vikten av att biogasproduktion behöver öka kraftigt för att kunna ersätta fordonens fossila bränslen.

Inom **Åtgärdsområde B**; *"Långsiktigt bärkraftig konsumtion av varor och tjänster"* redovisar länsstyrelsen vilka de största inflödena av näringsämnen i länet är. Inflödet av näringsämnen är framför allt kopplat till köttkonsumtionen medan djurfoder och handelsgödsel är exempel på andra mindre inflöden. Den ökande köttkonsumtionen kan leda till ökade utsläpp av kväve från avloppsreningsverken eller till att kvävereningen behöver förbättras i verken, se bil 2, *"Tumlin, Mattson (2013). Influent loads- observed trends at large wastewater treatment plants in Sweden"*.

I strategin anges också minskad köttkonsumtion som en möjlig åtgärd för att minska utsläppen av näringsämnen i länets vattenmiljöer. Med tanke på den fortsatt ökande köttkonsumtionen i Sverige bör dess inverkan på miljön lyftas fram tydligt i det fortsatta arbetet med strategin, förslagsvis med inriktning på konkreta informations- och utbildningsinsatser riktade mot yngre människor, som är den grupp som enligt stadens medborgarenkät i störst utsträckning är benägna att välja bort kött vid sina måltider. Dessa

insatser skulle kunna lanseras under en ”köttfri dag” i länets skolor, med förebild i Nyköping som har infört köttfria onsdagar i kommunens skolor, se bil 3 samt <http://nykoping.se/Kommun--politik/Nyhetsarkiv/Kottfri-dag/>.

Förvaltningen föreslår att länsstyrelsen tar fram ett förslag till en sådan insats i samverkan med länets kommuner.

En minskad köttkonsumtion är också positiv ur klimatsynpunkt.

Den utbyggnad som kommer att ske vid Henriksdals avloppsreningsverk med anledning av att anläggningen i Bromma läggs ned kommer att reducera utsläppen av bland annat näringsämnen i innerskärgården. En tillståndsansökan kommer att lämnas in till mark- och miljödomstolen i höst. Byggstarten för utbyggnaden beräknas kunna ske under 2016 och det nya verket ska stå klar under 2020.

Arbetet med *åtgärdsområde C: Transporter och resande* kommer att ledas inom ramen för länets klimat- och energistrategi. Detta område kommenteras därför inte i detta remissvar.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2014 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande gjordes av Maria Hannäs (V) *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontoret tjänsteutlåtande daterat den 15 maj 2014 har i huvudsak följande lydelse.

För att nå målet Ingen övergödning krävs insatser från många olika samhällsaktörer och samverkan över gränserna. Den samladestrategi som nu tagits fram för länet är enligt stadsbyggnadskontoret en bra utgångspunkt för att understödja samverkan och samordna ett långsiktigt och åtgärdsinriktat arbete. Kontoret instämmer också i att det i ett expansivt län som Stockholm är viktigt att eftersträva åtgärder som också ger synergier med de andra för länet prioriterade miljömålen. Förutom naturgivna förutsättningar är befolkningstillväxten, livsstilsförändringar och markanvändningen faktorer som påverkar övergödningen. Som en följd av detta behöver mänskliga verksamheter ske med god hänsyn till mark och vatten och tillförseln till våra vattenmiljöer av övergödande ämnen behöver minska. De insatsområden som på en övergripande nivå förs fram i strategin är enligt kontoret högst relevanta. Ur ett stadsbyggnadsperspektiv är det fokus på markanvändning, avlopp i kretslopp, biogasproduktion, dagvattenhantering och att minska utsläppen från reningverk och bräddning av avlopp. Kontoret har här inga synpunkter i sak men anser att en samordnad åtgärdsplanering bör ta hänsyn till de särskilda storstadsperspektiv som finns i Stockholms län. Storstadens utmaningar och möjligheter med hänsyn till vattenfrågor framgår inte minst genom det arbete som staden utför för att nå god vattenstatus, en hållbar dagvattenhantering samt klimatanpassning och en resiliient grönstruktur. Stadsbyggnadskontoret vill även betona att den administrativa och ansvarsmässiga organisationen av olika frågor kan behöva utvecklas för att möta de behov som följer av planering av åtgärder med helhetssyn och insatser över gränserna. Det vore också önskvärt med initiativ som ger möjlighet att utveckla och pröva innovativa åtgärder som kan visa på synergieffekter ur ett storstadsperspektiv.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2014 följande.

1. Trafik- och renhållningsnämnden beslutar att som svar på remissen överlämna kontorets tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Daniel Helldén (MP) *bilaga 1*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 maj 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Det nationella miljökvalitetsmålet Ingen övergödning har koppling till flera olika processer som har till syfte att komma till rätta med övergödningens problematiken i hav, sjöar och vattendrag i Sverige. De viktigaste processerna är vattenförvaltningen och dess åtgärdsprogram som ska följas av kommuner, verksamhetsutövare och andra aktörer samt BSAP, Baltic Sea Action Plan som är ett internationellt åtagande som Sverige förbundit sig att följa. Förvaltningen av havsmiljön i form av havsmiljöförordningen och den arbetsprocess som regleras av denna är också viktig. Inom dessa processer finns mål, planer och lagstiftning som beskriver åtgärder och styrmedel för att minska övergödningen. Processerna är viktiga för möjligheterna att nå miljömålet och det är därför naturligt att den regionala strategin på ett tydligare sätt knyter an till dessa processer och de förslag till åtgärder och styrmedel som tas fram.

Trafikkontoret anser att strategin är allmänt hållen och skulle vinna på att bli mer konkret på flera områden för att, på ett bättre sätt, kunna bidra till arbetet att nå miljökvalitetsmålet. Det gäller t.ex. att beskriva övriga möjliga åtgärder, styrmedel och metoder för att minska övergödningen t.ex. fastläggning av fosfor genom fällning och andra restaureringsmetoder. Trafikkontoret anser också att den problembeskrivning som ges i rapporten skulle kunna utvecklas bl.a. vad gäller vilka problem och källor som orsakar övergödningen för att ge en tydligare bild av problematiken. Dagvatten beskrivs som en källa till övergödningen oavsett om det innehåller näringsämnen eller inte vilket ger en felaktig bild. Dagvatten är vatten som transporterar näringsämnen som i sin tur kommer från olika källor.

Möjligheter till finansiering av åtgärder tas inte upp i rapporten trots att det är ett viktigt steg i arbetet att få till åtgärder.

Trafikkontoret anser att strategin skulle vinna på att utvecklas så att den ger en samlad bild av hur de olika parallella processerna verkar för att nå målet. Synergieffekter med andra miljökvalitetsmål och vikten av samordning och samverkan har uppmärksamats vilket är bra.

Stockholm Vatten AB

Stockholm Vatten AB:s yttrande har i huvudsak följande lydelse.

Strategin ger en överskådlig beskrivning av situationen i länet och beskriver de viktigaste källorna till övergödning. De förslag till åtgärder som föreslås, om än mycket övergripande, är när det gäller området avloppsreningsverk helt i linje med det arbetet som Stockholm Vatten AB bedriver. Vi stöder denna strategi inte minst genom projektet Stockholms framtida avloppsrening, det är den enskilt största åtgärden i regionen för att minska övergödningen och belastningen på Östersjön.

Reservationer m.m.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Åke Askensten (MP) enligt följande.

Enligt länsstyrelsens remiss är övergödningen ett mycket stort problem och konstaterar att även ur ett internationellt perspektiv så har Stockholmsregionen stora problem. Orsaker till övergödningen beror på en ökande befolkning som får till följd växande avloppsvolymer, ökad biltrafik och konsumtion. Förändrad markanvändning där grönområden (som fungerar som "filter") exploateras, asfalteras, stenläggs, eller på annat sätt hårdgörs, leder till att den naturliga infiltrationen försvinner och dagvattenmängderna ökar och därmed övergödningen.

Ett kretsloppstänkande måste inkluderas i varje projekt (även i mindre lokala projekt) för att kunna nå de nationella miljömålen ingen övergödning, frisk luft, god bebyggd miljö etc. Staden kan genom rätt samhällsplanering och fysisk planering aktivt bidra till detta, bl.a. genom att ställa krav i samband med markanvisningarna. De "vinster" som blir i samband med markförsäljningar måste i större utsträckning gå till åtgärder som bl.a. minskar övergödningen.

Kvävet i luftföroreningarna kommer till stor del från biltrafiken. Prognoserna pekar på en 40-50 procentig ökning av efterfrågan på transporter i länet de närmaste 20 åren. Den efterfrågan stimuleras av den omfattande investering i bilismen som staden gör bl.a. i megaprojektet "Förbifarten" och andra stora vägsatsningar. Andelen som åker kollektivtrafik beräknas minska med flera procentenheter vilket är tvärtom vad länsstyrelsens remiss föreslår "Möjliga åtgärder: Trafik. Minska kväveutsläppen från trafiken, till exempel genom att öka andelen kollektivtrafik" (sid 21).

Remissen "Ingen övergödning – Strategi för Stockholms län" innehåller många bra förslag till åtgärder som Stockholms stad kan genomföra såvida den politiska viljan finns. Åtgärder som görs inom strategin "Ingen övergödning" kan även bidra till stadens klimatanpassning. Genom att ta till vara och utveckla ekosystemtjänster mer aktivt kan även andra värden stärkas.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Vi delar helt miljöförvaltningens synpunkter rörande behovet av att komplettera Vattenmyndighetens åtgärdsprogram med såväl en mer detaljerad geografisk upplösning som ett mer omfattande helhetstänkande. Ekologiskt funktionellt slutna system måste hanteras separat samtidigt som hänsyn tas till det inflöde som sker från oftast uppströms men ibland "nedströms" belägna vatten. Den senare aspekten är helt nödvändig för prioriteringen av åtgärder i tid och rum. För Stockholms del utgör Mälarens och Östersjön två sådana källor till inflöde av närsalter som måste beaktas och åtgärdas och där det krävs ett omfattande regionalt och nationellt samarbete.

Vi delar också miljöförvaltningens synpunkter vad gäller begreppet "Hållbar dagvattenhantering" och nödvändigheten av att "öppna" vattensystemen och fördröja vattnets avrinning och därvid skapa "översvåmningsområden" på lämpliga platser. Trafiken spelar som förvaltningen påpekar stor roll som kvävekälla samtidigt som kollektivtrafiken utgör den enda långsiktiga lösningen. Detta understryker nödvändigheten av att Stoppa Förbifarten och istället använda resurserna till just kollektivtrafik.

Därutöver vill vi understryka behovet av åtgärder för att minska tillförseln av närsalter till Mälaren som helhet, vilket måste ske inom ramen för Mälarens Vattenvårdsförbund och där Stockholms kommun bör öka sin aktivitet. Inflödet av närsalter från Östersjön tills skärgården understryker behovet av att Stockholms kommun, som den historiskt störste förorenaren, tar ett betydligt större ansvar också ekonomiskt för Skärgården och att Regeringen kraftigt ökar sin satsning på restaureringen av Östersjön.

Vi vill också poängtera vikten av att restaurera skadade vattenmiljöer. V har tidigare lagt fram ett detaljerat restaureringsprogram för både sjöar, vattendrag och brackvatten och vill särskilt poängtera vikten av att utveckla musselodling och syresättning av bottenvatten i dessa sammanhang liksom av skyddszoner vid vatten på all odlad mark. Båda dessa åtgärder är kostnadseffektiva åtgärder i både sött, bräckt och salt vatten och utgör bra kollektiva lösningar som ersättning för mindre effektiva individuella insatser av ex. jordbrukare.

Vi vill också understryka nödvändigheten av att alla enskilda fastigheter inklusive fritidsfastigheter snaras förses med effektiva reningsanläggningar antingen genom anslutning till kommunala reningsverk eller genom enskilda eller gemensamma lösningar.

Beträffande Länsstyrelsens förslag vill vi påpeka att även om köttkonsumtionen måste minska av främst klimatskäl utgör den ur övergödningssynpunkt inte något större problem så länge avloppsvattnet genomgår fastställd rening. Vi vill också påpeka att skapandet av kretslopp är viktigt men att hänsyn härvid måste tas till klimatkostnader i form av ex. transporter. Återvinning av fosfor är nödvändigt men det innebär inte med självklarhet att gödsling av åkrar med naturgödsel är den bästa lösningen, eftersom naturgödsel bidrar till övergödning i högre grad än handelsgödsel.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP), Fredrik Canerstam m.fl. (S) och Stellan F Hamrin (V) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag.

Särskilt uttalande gjordes av Katarina Luhr (MP) enligt följande.

Strategin innehåller ett flertal viktiga åtgärder för att minska övergödningen till våra vattendrag. Dessa åtgärder måste alla inkorporeras i kommunens verksamhet. Då miljöpartiet länge har försökt lyfta frågan om minskad köttkonsumtion som en miljöåtgärd, t.ex. genom förslag om ”en köttfri dag” i Stockholms skolor, ser vi positivt på att detta är en av punkterna i strategin.

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Canerstam m.fl. (S) enligt följande.

Enligt Rapporten visar tydligt hur viktigt det är för en framtida god miljö i Stockholmsområdet att arbeta fokuserat med att minska övergödningen. Flera konkreta och positiva åtgärdsförslag lyfts fram, där bland annat integrering av de femton politiska miljö kvalitetsmålen för minskad övergödning i andra processer är en viktig poängtering.

Att genomföra seriösa satsningar på kollektivtrafik samt att utveckla cykelvägbanenätet är givna fortsatta fokusområden.

Att satsa på att både servera mer vegetarisk mat i skolorna men även utbilda våra barn i att kunna laga vegetariskt, genom tex hemkunskapslektionerna, framkommer som mycket goda framtidssatsningar för att minska ned på köttkonsumtion och den mängd näringsämnen som förs in i landet.

Reservation anfördes av Stellan F Hamrin (V) enligt följande.

Tillstyrka förvaltningens förslag till beslut.

Därutöver tillägga behovet av samlade åtgärder, restaurering av skadade vattenmiljöer och rening av avloppsvatten från alla fastigheter i länet.

Vi delar helt förvaltningens synpunkter rörande behovet av komplettera Vattenmyndighetens åtgärdsprogram med såväl en mer detaljerad geografisk upplösning som ett mer omfattande helhetstänkande. Ekologiskt funktionellt slutna system måste hanteras separat samtidigt som hänsyn tas till det inflöde som sker från oftast uppströms men ibland ”nedströms” belägna vatten. Den senare aspekten är helt nödvändig för prioriteringen av åtgärder i tid och rum. För Stockholms del utgör Mälarens och Östersjön två sådana källor till inflöde av närsalter som måste beaktas och åtgärdas och där det krävs ett omfattande regionalt och nationellt samarbete.

Vi delar också förvaltningens synpunkter vad gäller begreppet ”Hållbar dagvattenhantering” och nödvändigheten av att ”öppna” vattensystemen och fördröja vattnets avrinning och därvid skapa ”översvåmningsområden” på lämpliga platser. Trafiken spelar som förvaltningen påpekar stor roll som kvävekälla samtidigt som kollektivtrafiken utgör den enda långsiktiga lösningen. Detta understryker nödvändigheten av att Stoppa Förbifarten och istället använda resurserna till just kollektivtrafik.

Därutöver vill vi understryka behovet av åtgärder för att minska tillförseln av närsalter till Mälaren som helhet, vilket måste ske inom ramen för Mälarens Vattenvårdsförbund och där Stockholms kommun bör öka sin aktivitet. Inflödet av närsalter från Östersjön tills skärgården understryker behovet av att Stockholms kommun, som den historiskt störste förorenaren, tar ett betydligt större ansvar också ekonomiskt för Skärgården och att Regeringen kraftigt ökar sin satsning på restaureringen av Östersjön.

Vi vill också poängtera vikten av att restaurera skadade vattenmiljöer. V har tidigare lagt fram ett detaljerat restaureringsprogram för både sjöar, vattendrag och brackvatten och vill särskilt poängtera vikten av att utveckla musselodling och syresättning av bottenvatten i dessa sammanhang liksom av skyddszoner vid vatten på all odlad mark. Båda dessa åtgärder är kostnadseffektiva åtgärder i både sött, bräckt och salt vatten och utgör bra kollektiva lösningar som ersättning för mindre effektiva individuella insatser av ex. jordbrukare.

Vi vill också understryka nödvändigheten av att alla enskilda fastigheter inklusive fritidsfastigheter snaras förses med effektiva reningsanläggningar antingen genom anslutning till kommunala reningsverk eller genom enskilda eller gemensamma lösningar.

Beträffande Länsstyrelsens förslag vill vi påpeka att även om köttkonsumtionen måste minska av främst klimatskäl utgör den ur övergödningssynpunkt inte något större problem så länge avloppsvattnet genomgår fastställd rening. Vi vill också påpeka att skapandet av kretslopp är viktigt men att hänsyn härvid måste tas till klimatkostnader i form av ex. transporter. Återvinning av fosfor är nödvändigt men det innebär inte med självklarhet att gödsling av åkrar med naturgödsel är den bästa lösningen, eftersom naturgödsel bidrar till övergödning i högre grad än handelsgödsel.

Stadsbyggnadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Maria Hannäs (V) enligt följande.

Vi delar helt kontorets synpunkter rörande behovet av komplettera Vattenmyndighetens åtgärdsprogram med en mer detaljerad geografisk upplösning som ett mer omfattande helhetstänkande. Ekologiskt funktionellt slutna system måste hanteras separat samtidigt som

hänsyn tas till det inflöde som sker från oftast uppströms men ibland ”nedströms” belägna vatten. Den senare aspekten är helt nödvändig för prioriteringen av åtgärder i tid och rum. För Stockholms del utgör Mälarens och Östersjön två sådana källor till inflöde av närsalter som måste beaktas och åtgärdas och där det krävs ett omfattande regionalt och samarbete.

Vi delar också kontorets synpunkter vad gäller begreppet ”Hållbar dagvattenhantering” och nödvändigheten av att ”öppna” vattensystemen och fördröja vattnets avrinning och därvid skapa ”översvämningsområden” på lämpliga platser.

Trafiken spelar stor roll som kvävekälla samtidigt som kollektivtrafiken utgör den enda långsiktiga lösningen. Detta understryker nödvändigheten av att Stoppa Förbifarten och istället använda resurserna till just kollektivtrafik.

Därutöver vill vi understryka behovet av åtgärder för att minska tillförseln av närsalter till Mälaren som helhet, vilket måste ske inom ramen för Mälarens Vattenvårdsförbund och där Stockholms kommun bör öka sin aktivitet. Inflödet av närsalter från Östersjön till skärgården understryker behovet av att Stockholms kommun, som den historiskt störste förorenaren, tar ett betydligt större ansvar också ekonomiskt för skärgården och att Regeringen kraftigt ökar sin satsning på restaureringen av Östersjön.

Vi vill också poängtera vikten av att restaurera skadade vattenmiljöer. Västerpartiet har tidigare lagt fram ett detaljerat restaureringsprogram för både sjöar, vattendrag och brackvatten och vill särskilt poängtera vikten av att utveckla musselodling och syresättning av bottenvatten i de sammanhang, liksom av skyddszoner vid vatten på all odlad mark. Båda dessa åtgärder är kostnadseffektiva åtgärder i både sött, bräckt och salt vatten och utgör bra kollektiva lösningar som ersättning för mindre effektiva individuella insatser av ex. jordbrukare.

Vi vill också understryka nödvändigheten av att alla enskilda fastigheter inklusive fritidsfastigheter snaras förses med effektiva reningsanläggningar antingen genom anslutning till kommunala reningsverk eller genom enskilda eller gemensamma lösningar.

Trafik- och renhållningsnämnden

Reservation anfördes av Daniel Helldén (MP), enligt följande.

Målet är inte möjligt att nå till år 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Kraftfulla åtgärder behövs för att minska utsläppen av gödande ämnen från jordbruk och markanvändning, avloppsanläggningar, dåligt fungerande små avlopp, dagvatten, trafik och skogsbruk. Utvecklingen är negativ.

Stockholms län har högst andel övergödda kustområden, sjöar och vattendrag i landet. En femtedel av Sveriges befolkning bor i länet och befolkningen ökar. En ökande befolkning innebär växande avloppsvolymer, ökad biltrafik och konsumtion, ökat antal fritidsbåtar och fler permanentboende i fritidshus som saknar bra avloppslösningar. Klimatförändringar i form av skyfall och översvämnningar riskerar att förvärra situationen. Historiska åtgärder som sänkta sjöar, utträtade vattendrag och dikade våtmarker har förstört naturens förmåga att fånga upp näring innan den når Östersjön. Ytterligare kapacitet förstörs om mark hårdgörs i samband med exploatering.

Länsstyrelsens remiss styrker att övergödningen är ett mycket stort problem och konstaterar att även ur ett internationellt perspektiv så har Stockholmsregionen stora problem. Orsaker till övergödningen beror på en ökande befolkning som får till följd växande avloppsvolymer, ökad biltrafik och konsumtion. Förändrad markanvändning där grönområden (som fungerar som ”filter”) exploateras, asfalteras, stenläggs, eller på annat sätt hårdgörs, leder till att den naturliga infiltrationen försvinner och dagvattenmängderna ökar och därmed övergödningen.

Transporter och resande är ett av tre åtgärdsområden då kvävet i luftföroreningarna till stor del kommer från biltrafiken. Prognoserna pekar på en 40-50 procentig ökning av efterfrågan på transporter i länet de närmaste 20 åren. Den efterfrågan stimuleras av den

omfattande investering i bilismen som staden gör bl.a. i megaprojektet "Förbifarten" och andra stora vägsatsningar. Andelen som åker kollektivtrafik riskerar att minska med flera procentenheter vilket är tvärt emot vad länsstyrelsens remiss föreslår som möjliga åtgärd: Minska kväveutsläppen från trafiken, till exempel genom att öka andelen kollektivtrafik"

Remissen "Ingen övergödning – Strategi för Stockholms län" skulle kunna ta ett större och mer konkret grepp på regionens transporter men den innehåller flera bra förslag till åtgärder som Stockholms stad kan genomföra. Åtgärder som görs inom strategin "Ingen övergödning" kan även bidra till stadens klimatanpassning. Genom att ta till vara och utveckla ekosystemtjänster mer aktivt kan även andra värden stärkas.